

Руденко А.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Науковий керівник – к. псих. н., доц. **Пасічніченко А.В.**

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ АСЕРТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Анотація.** У статті висвітлено вплив емоційного інтелекту на формування асертивної поведінки у старших дошкільників. Проаналізовано ключові аспекти емоційного інтелекту, такі як уміння розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також емпатія до емоцій інших людей. Наголошено на підходах до розвитку емоційного інтелекту у старших дошкільників. Зокрема, надається увага різноманітним педагогічним стратегіям, спрямованим на підвищення емоційної свідомості та навичок керування емоціями у дітей.*

***Ключові слова:** емоційний інтелект, асертивна поведінка, старший дошкільний вік, взаємодія.*

Постановка проблеми. Емоційний інтелект – важливий аспект психосоціального розвитку особистості. Емоційний інтелект як здатність розпізнавати, розуміти власні емоції та інших, адекватно реагувати на них та керувати ними є ключовим чинником у розвитку асертивності. Формування асертивної поведінки починаючи з дошкільного віку є обґрунтованим та доцільним, оскільки в цей період підвищується значення питань соціального розвитку, формування у дітей комунікабельності, навичок ефективної взаємодії, здатності до співпраці, толерантності та інших якостей.

Аналіз останніх досліджень. Емоційний інтелект став предметом психологічного дослідження багатьох зарубіжних (Г. Гарднер, Д. Гоулман, Д. Карузо, Дж. Майер, П. Саловей та ін.) та вітчизняних науковців (Ю. Бреус, С. Дерев'янка, В. Зарицька, Є. Карпенко, Е. Носенко, І. Опанасюк, Л. Ракітянська та ін.).

Формування асертивності та особливості становлення асертивної поведінки представлені у працях Л. Марчук, С. Медведєвої, В. Мойсеєнко, І. Нагаєвської, Л. Ніколаєва, В. Лучків та ін.

Виклад основного матеріалу. Ученими доведено, що асертивність висвітлює питання етичної поведінки та моралі, які є важливими чинниками в процесі міжособистісної взаємодії. Саме асертивні дії, які в свою чергу розгортаються у асертивну поведінку є ефективним інструментом для становлення гармонійної особистості, є впливовим важелем для функціонування індивіда у міжособистісному спілкуванні, а також для самовдосконалення та саморозвитку.

У ряді досліджень зазначено, що асертивність – це здатність людини відстоювати свою точку зору, не порушуючи моральних прав іншої людини. Асертивність характеризується відкритістю, впевненістю та чіткістю вираження власних думок, потреб, бажань та переконань без порушення прав та гідності інших людей. Основними рисами асертивності є здатність виражати свої власні думки та почуття чітко і відверто, а також здатність до встановлення граничних меж у взаємодії з іншими людьми.

Дерев'яно С. зазначає, що асертивність виступає системоутворювальним осередком почуттів поваги й власної гідності. Асертивність варто розглядати в плані індивідуально-ціннісної якості, що проявляється у активних діях особистості [4, с.112].

Марчук Л. у своїй праці «Асертивність як комплексна інтегральна характеристика особистості» пише, що «для дітей та дорослих асертивність виступає соціально бажаною альтернативою, що стоїть між двома крайнощами: агресивністю, коли пригнічуються права інших, і покірністю та пасивністю, коли свої права пригнічує сам індивід» [5, с.84].

У сучасній психології і педагогіці усе більше уваги починає приділятися дослідженню формування асертивності у дітей, адже встановлено, що навички соціально впевненої поведінки та спілкування з навколишніми впливають на навчання та виховання дошкільників.

Нікіфорова Л. встановила, що при формуванні у дітей дошкільного віку асертивної поведінки варто:

- запропонувати потенційним агресорам неагресивний і соціально відповідальний шлях до досягнення своїх цілей;
- забезпечити потенційним жертвам можливість уникнути переслідування;
- учити запобігати таким ситуаціям, коли агресивні дії можуть бути позитивно оцінені спостерігачами [5, с.150].

Розвиваючи асертивність в рольових ігрових ситуаціях, Марчук Л. зазначає, що дошкільники починають використовувати навички вільніше та в нових ситуаціях при меншому керівництві з боку дорослих. Відповідно до цього, корисно об'єднувати дошкільників і розглядати альтернативні типи асертивних відповідей. Діти досить часто пропонують нові ситуації, в яких навички асертивності поглиблюються, тому що вони бачать, як ці навички й вміння спрацьовують [5, с.88].

Дослідження Бутузової Л. дає підстави стверджувати, що якщо асертивне спілкування постійно підтримується у групі, дошкільнята починають чекати його і наслідувати такий стиль спілкування, підказуючи один одному як потрібно діяти. Позитивні результати

стануть ефективними, якщо дістануть схвалення дорослих, будуть соціально корисні і принесуть задоволення самим дітям [3, с.33].

На розвиток навичок асертивної поведінки дітей впливає емоційний інтелект. Саме він виступає здатністю сприймати емоції, надавати оцінку та правильно виражати їх. Емоційний інтелект – це здатність усвідомлювати особисті емоції, вміти керувати ними, а також розпізнавати емоційні стани інших [2].

Науковці виділяють такі складові емоційного інтелекту: 1) емоційна обізнаність; 2) управління своїми емоціями; 3) самомотивація; 4) розпізнавання емоцій інших; 5) емпатія.

Певною мірою, емоційний інтелект закладається генетично і для повного використання його потенціалу варто приділяти увагу розвитку цієї здатності з дитинства.

Дослідники Г. Гімел та М. Холанд упродовж багатьох років використовували технологію навчання старших дошкільників асертивній поведінці шляхом розвитку емоційного інтелекту в рамках закладу дошкільної освіти і отримали ефективні результати у зниженні рівня агресивності, тривожності та у правильній побудові взаємин з однолітками на основі розуміння та взаємоповаги [6, с.86].

Діти старшого дошкільного віку з високим рівнем емоційного інтелекту досить добре розуміють свої почуття та почуття інших, вони більш вдало та швидше вчаться опановувати сильні емоції й керувати емоційною сферою. Ці якості позначаються на тому, що в суспільстві їхня поведінка є більш адаптивною, вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими, а також мають більші шанси на встановлення теплих, глибоких взаємин із близькими людьми [1, с.24].

Характеристика старших дошкільників, які приводяться дослідниками Г. Гімелом та М. Холандом, є фундаментальними підставами їхньої соціальної адаптації у період дошкільного дитинства та успішної життєдіяльності в періоди навчання в школі і професійного становлення завдяки сформованому емоційному інтелекту [7, с.86].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, емоційний інтелект є умовою формування асертивної поведінки старших дошкільників, адже асертивність – це гармонійне поєднання рис особистості дошкільника, вияв її знань щодо навичок спілкування, етично допустимий у відповідних ситуаціях вияв рівня емоційної культури через конкретні дії світоглядної позиції позитивної спрямованості, здатність організувати свою поведінку в загальному. Наше дослідження не вичерпує всіх питань. На нашу думку, перспективними є більш глибоке вивчення шляхів формування асертивної поведінки у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук. К. 2012. 26 с.
2. Березюк Г. Емоційний інтелект як детермінанта внутрішньої свободи особистості. *Психологічні студії Львівського ун-ту*. Львів. 2002. 20-23 с.
3. Бутузова Л. П. Асертивність особистості як основа становлення безпечної поведінки. *Проблеми психологічної безпеки: особистість, суспільство, держава*. 2010. 33–40 с.
4. Дерев'янка С.П. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2009. Ч. 1, Ч. 2. 192 с.
5. Марчук Л. М. Асертивність як комплексна інтегральна характеристика особистості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_43.
6. Нікіфорова Л.Б. Структура та функції емоційної культури особистості. *Гуманітарні науки*. Науково – практичний журнал. К. 2007. 150-154 с.
7. Холанд М. Дошкільний вік: розвиток особистості. К. 2014. 80-86 с.

УДК: 373.2.035:316.614]:373.2.091.33-027.22:796

Свириденко Я. Д.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Науковий керівник – к. п. н., ст. викл. **Фазан Т. П.**

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР

У статті розкрито і проаналізовано особливості формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольових ігор. Проведено теоретичне обґрунтування педагогічного потенціалу сюжетно-рольової гри. Висвітлено значення правильно-організованого педагогічного супроводу під час проведення ігор.

Ключові слова: соціальна компетентність, дошкільники, гра, сюжетно-рольова гра, педагогічний потенціал.

Постановка проблеми. Національна доктрина розвитку дошкільної освіти передбачає зростання соціальної ролі особистості, активізацію на цій основі її інтелектуального та творчого потенціалу. Законодавчі акти і постанови щодо дошкільного дитинства (Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, «Про охорону дитинства») наголошують на повноцінному розвитку дитини, формуванні в дошкільному дитинстві значущих умінь і навичок та набуття основних освітніх компетентностей (соціальної, комунікативної, когнітивної тощо). Виконання цього завдання покладається на дошкільний навчальний заклад, бо саме тут значною мірою відбувається формування багатьох компетентностей у